

Planbureau voor de Leefomgeving

Scenario's maken voor milieu, natuur en ruimte: een presentatie

Ed Dammers en Susan van 't Klooster
6 mei 2013

Programma

- Inleiding
- Scenarioproject positioneren
- Resultaten definiëren
- Methoden vaststellen
- Scenarioproject organiseren

Inleiding

Belangstelling voor toekomstverkenning

- Samenleving is complex en dynamisch
- Maakbaarheid en kenbaarheid zijn beperkt
- Ideologieën zijn grotendeels weggevallen
- Risico op niet-optimaal beleid is groot

Dilemma bij toekomstverkenning

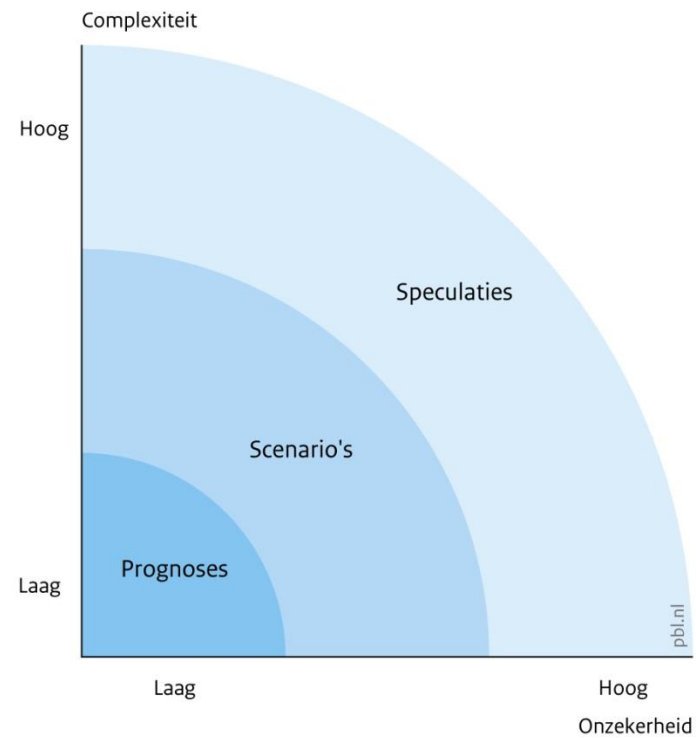
'Wie nu niet weet hoe hij moet zorgen voor de toekomst zal afhankelijk zijn van de onzekerheden in de toekomst' (Seneca)

'Degenen die de toekomst pretenderen te kennen liegen, ook al spreken zij toevallig de waarheid' (Arabisch gezegde)

Methoden

Onderscheid tussen prognoses, scenario's en speculaties

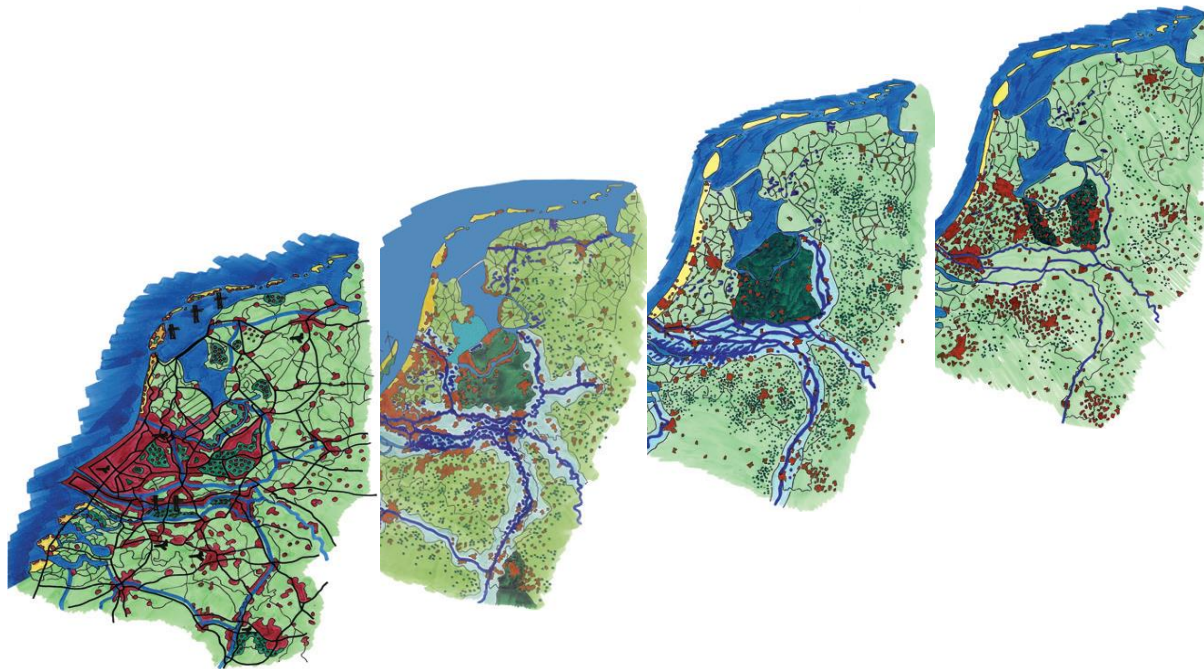

Scenario's

- Verhalen over de toekomst
- Over strategisch of onderzoeksvraagstuk
- In woorden, beelden of getallen
- In meervoud: verschillende richtingen
- Voor de (zeer) lange termijn
- Mogelijke of wenselijke toekomst
- Verbeeldingskracht én realisme

Scenario's

Vraag

Moeten er scenario's
worden gemaakt?

Scenarioproject positioneren

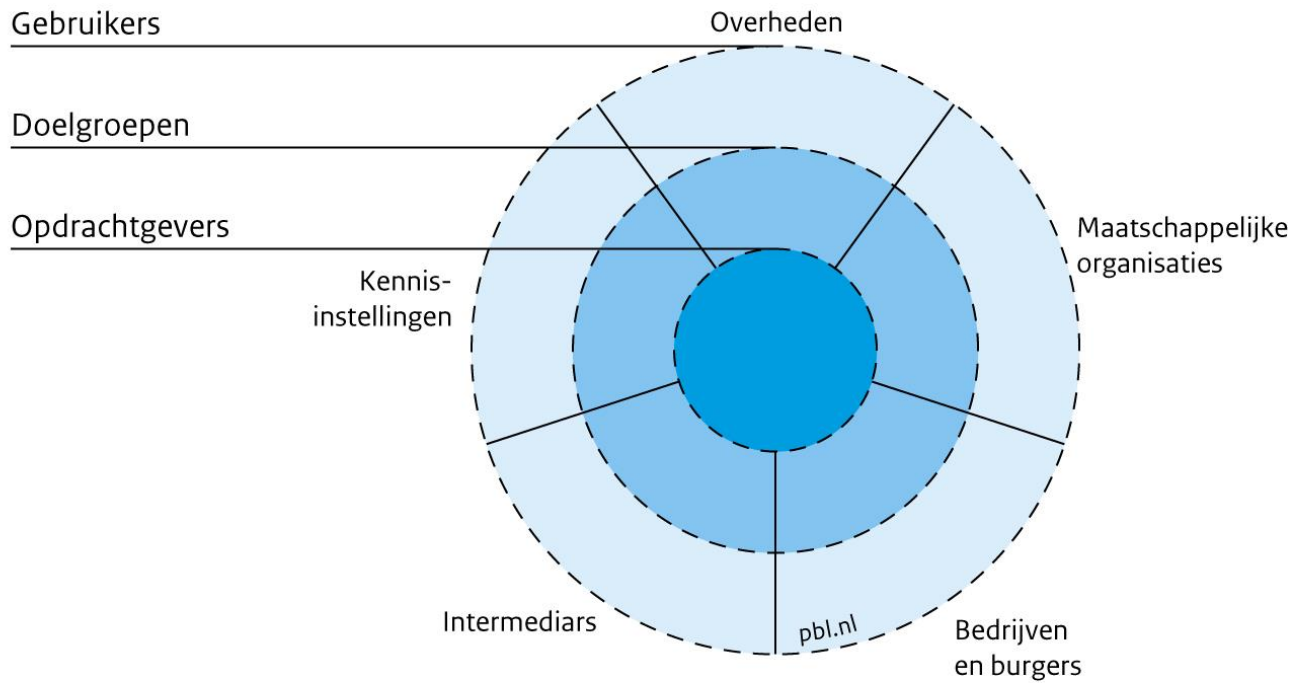
Doelgroepen identificeren

- Diverse doelgroepen
- Wensen van doelgroepen
- Open dialoog
- Scoping document

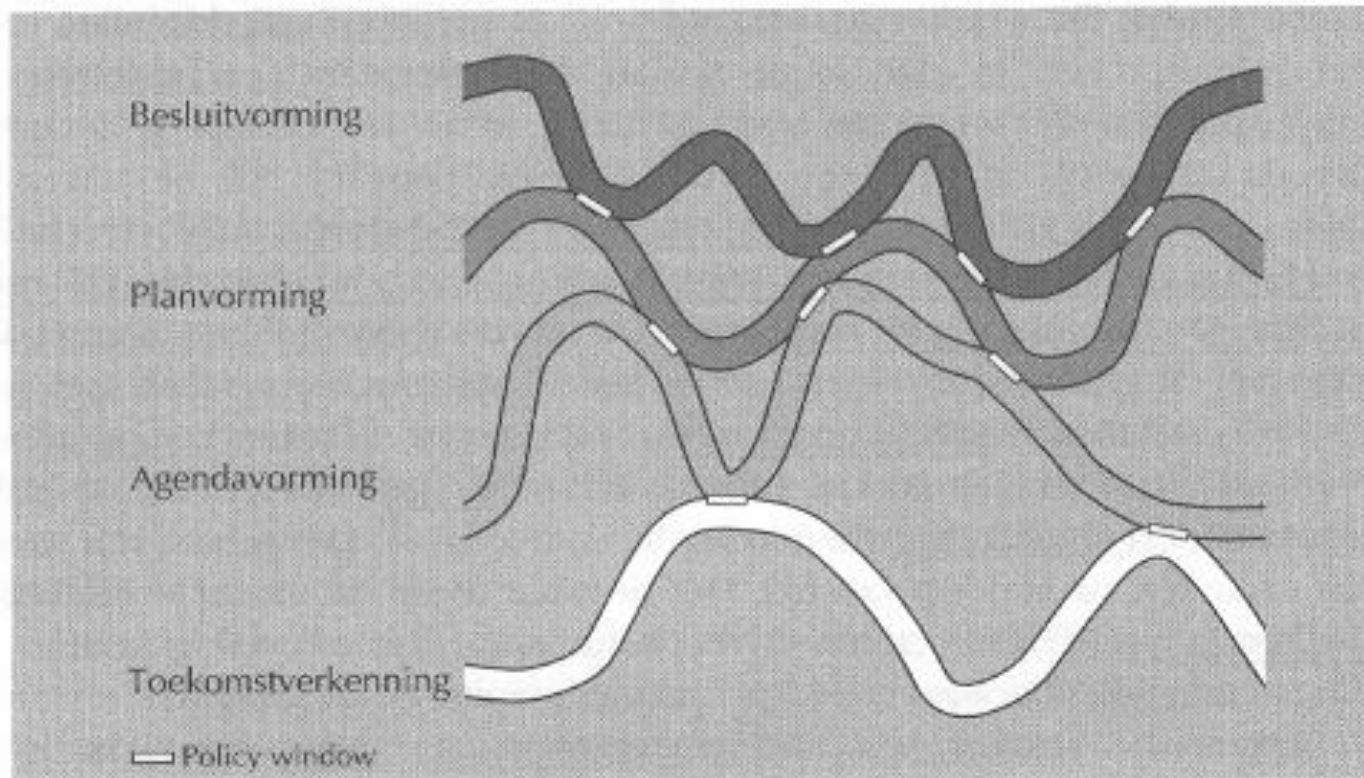
KOMBI-formule

Mogelijke gebruikers van een scenariostudie

Rol van toekomstverkenning

Doelen formuleren

Inzichten vergroten

- toekomstig verloop van ontwikkelingen met relaties en effecten
- discontinuïteiten, voorwaarden en effecten
- beleidsalternatieven met effecten
- kennisleemten

Communicatie ondersteunen

- input voor strategische beleids- en onderzoeksdiscussie
- open discussie over toekomst
- structurering van discussie

Betrokkenheid versterken

- steun voor bestaand beleid of onderzoek
- inspiratie en steun voor nieuw beleid
- beter hanteerbaar maken van conflicten

Bereik vaststellen

- Centrale thema's
- Schaalniveau(s)
- Tijdshorizon
- Afbakening

Tijdshorizon bepalen

- Hangt af van:
  - doelen van scenario's
  - soorten scenario's
  - kenmerken van vraagstuk
  - type beleidsbeslissingen
- Vaak tussen 10 en 50 jaar;
soms 100 jaar of meer

Vraag

Wat zijn de belangrijkste doelgroepen van de scenario's?

Vraag

Wat zijn de belangrijkste doelen die de scenario's moeten dienen?

Vraag

Welke thematiek staat centraal
in de scenario's?

Vraag

Welke schaalniveaus nemen
de scenario's mee?

Vraag

Wat is de tijdshorizon
van de scenario's?

Vraag

Wat nemen de scenario's
niet mee?

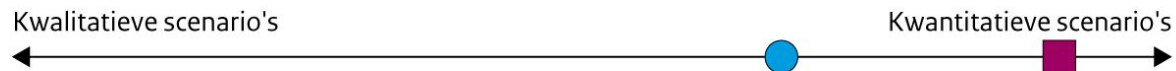
Resultaten definiëren

Soorten scenario's kiezen

Soorten scenario's naar aard, mate van exploratie en waardengerichtheid

Aard van scenario's

Mate van exploratie

Waardengerichtheid

pbl.nl

Voorbeeld scenario's

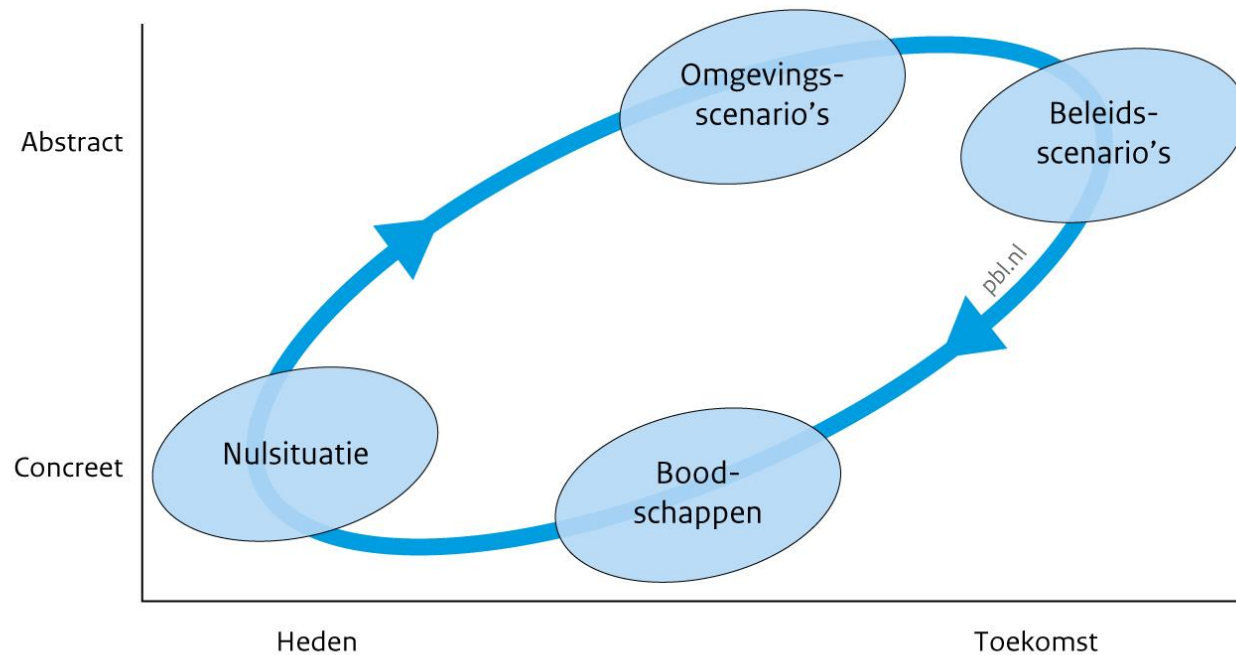
- Natuurverkenning
- Welvaart en Leefomgeving (WLO)

Scenario-onderdelen vaststellen

Scenariocyclus

Nulsituatie: relevantie

Referentie voor andere onderdelen:

- veranderingen tegen afzetten
- concrete boodschappen formuleren
- speculaties voorkomen

Nulsituatie: bestanddelen

Vroegere en huidige situatie van:

- beleids- of onderzoeksvraagstuk
- beleid of onderzoek
- drijvende krachten

Drijvende kracht

*We cannot
direct the
wind...*

*But we can
adjust our
sails.*

Omgevingsscenario's: relevantie

- Verkenning van mogelijke toekomsten
- Forecasting of foresight
- Vooral descriptief

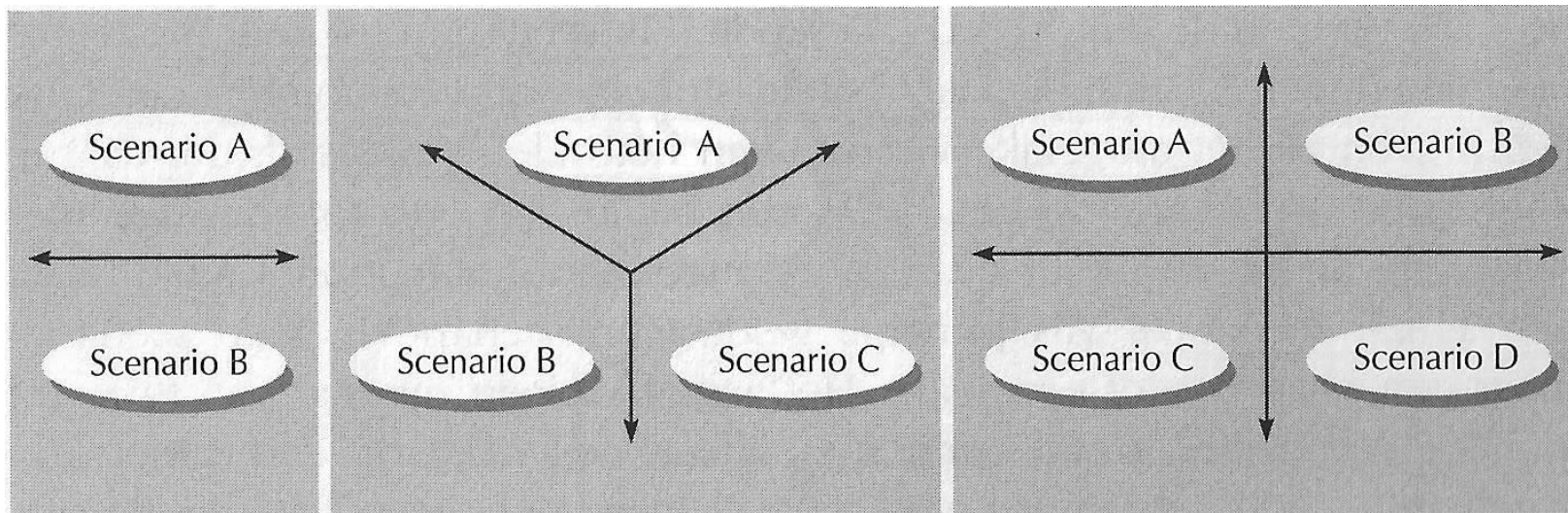

Omgevingsscenario's: bestanddelen

- Mogelijk verloop van drijvende krachten en hun relaties
- Mogelijk optreden van discontinuïteiten
- Mogelijke effecten op vraagstuk en beleid

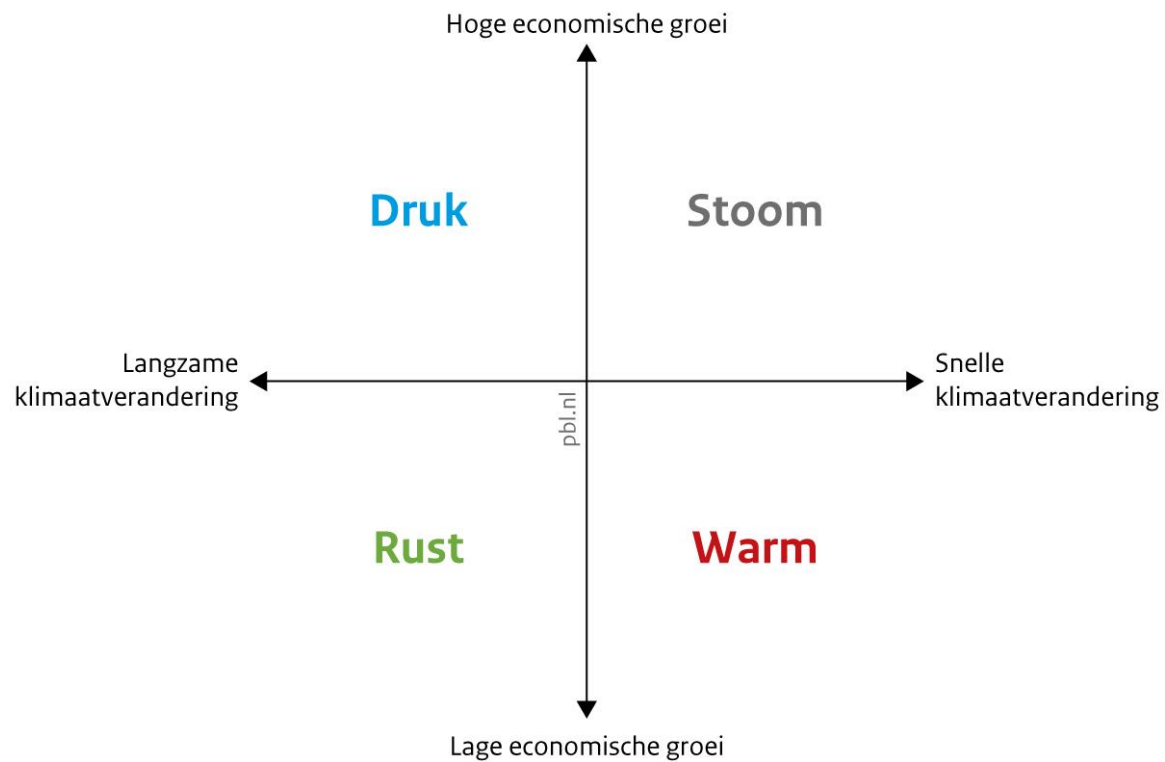
Aantallen scenario's

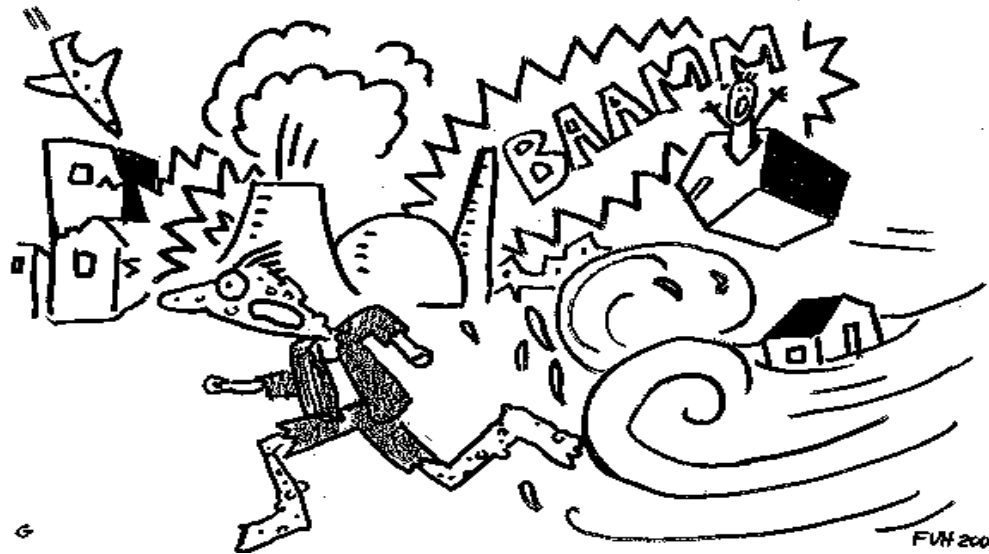
Deltascenario's

Assenstelsel van Deltascenario's voor 2050 en 2100

Discontinuïteiten

- lage waarschijnlijkheid, grote effecten
- doorbreken huidige trends
- effecten zijn slecht bekend
- leiden tot nieuwe percepties

Beleidsscenario's: relevantie

- Verkenning van wenselijke toekomst
- Backcasting of critical futures
- Vooral normatief

Beleidsscenario's: bestanddelen

- Streefbeelden over het vraagstuk
- Strategieën om streefbeelden te realiseren
- Gegeven mogelijk verloop van drijvende krachten

Natuurverkenning

Vitale Natuur

Beleefbare Natuur

Functionele Natuur

Inpasbare Natuur

Boodschappen: relevantie

- Cruciaal voor bruikbaarheid van scenario's
- Door te late aandacht vaak kind van de rekening

Boodschappen: bestanddelen

- Aandachtspunten voor beleid afgeleid uit omgevingsscenario's
- Aanbevelingen voor beleid afgeleid uit beleidsscenario's
- Beide goed uit elkaar houden!

Aanbevelingen afleiden: matrix

	Streefbeeld A	Streefbeeld B	Streefbeeld C	Streefbeeld D
<i>Omgevings- scenario I</i>	Strategie AI	Strategie BI	Strategie CI	Strategie DI
<i>Omgevings- scenario II</i>	Strategie AII	Strategie BII	Strategie CII	Strategie DII

Aanbevelingen afleiden: maatregelen

Maatregelen die:

- in elk geval genomen moeten worden
- afhankelijk van de scenario's genomen moeten worden
- meteen genomen moeten worden
- later genomen kunnen worden
- in geen geval genomen moeten worden

Vraag

Welke soorten scenario's dienen er te worden gemaakt?

Vraag

Welke scenario-onderdelen
zijn het belangrijkste?

Vraag

Hoeveel scenario's
worden er gemaakt?

Vraag

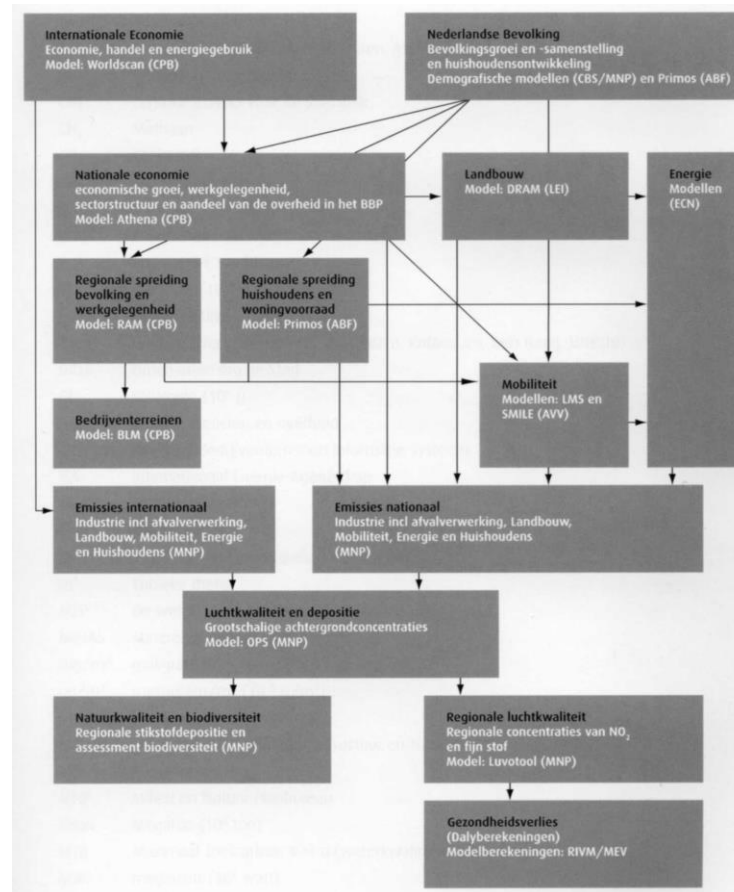
Wat wordt de tijdshorizon
van de scenario's?

Methoden vaststellen

Modelberekeningen

Relevantie

- Specifiekere inzichten
- Sterkere onderbouwing
- Grotere consistentie
- Grotere plausibiliteit
- Grotere overtuigingskracht

Voorwaarden

Kunnen beschikken over:

- Geschikte modellen
- Geschikte data
- Benodigde expertise
- Voldoende menskracht of geld

Literatuurverkenning

Relevantie

- Op een aansprekende en begrijpelijke manier inzichten over de toekomst geven
- Gebruik van bestaande literatuur kan veel tijd besparen

Bronnen

- Scenario's: eerdere, andere, buitenlandse
- Beleidsnota's
- Beleidsadviezen
- Onderzoeken
- Artikelen

Stakeholderparticipatie

Relevantie

- Inzichten leveren
- Creativiteit vergroten
- Resultaten toetsen
- Scenario's legitimeren
- Gebruik bevorderen

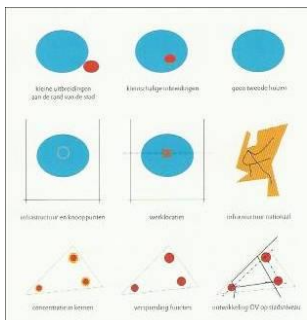
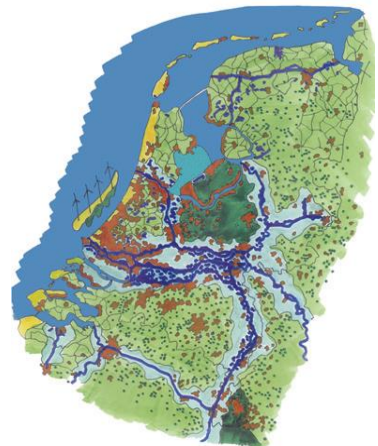
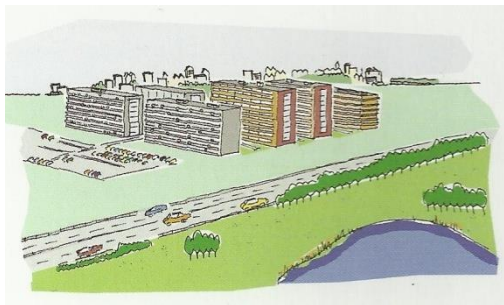
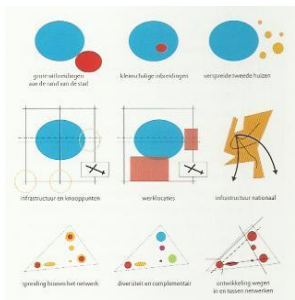
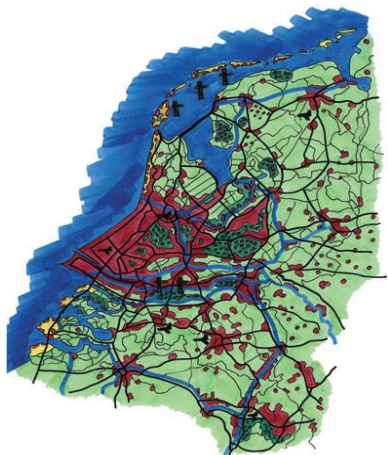

Technieken

- Scenarioworkshop
- Group discussion support
- Open space bijeenkomst
- Delphi-techniek
- Interviews

Ontwerpen

Relevantie

- Scenario's visualiseren: essentie in één oogopslag duidelijk maken
- Geografische ontwikkelingen analyseren en verbeelden
- Verbeeldingskracht vergroten
- Communicatie vergemakkelijken

Vormen

- Kaarten
- Symbolen
- Artist impressions
- Gemanipuleerde foto's

Methoden combineren

- Lineaire aanpak
- Cyclische aanpak

Methoden integreren

- Grensobject
- Denkmodel
- Transfer van begrippen
- Overbruggende begrippen
- Begrippenlijst

Vraag

Welke methoden dienen
te worden toegepast?

Vraag

Hoe worden de methoden
gecombineerd?

Vraag

Hoe worden de methoden
geïntegreerd?

Scenarioproject organiseren

Projectomvang bepalen

- Grootschalig project
- Kleinschalig project (horizonscan)
- Miniproject

Team samenstellen

- Diversiteit qua: expertise, kernkwaliteiten, leeftijd, sekse etc.
- Mensen met een T-profiel

Projectplan maken

- Duidelijke koers
- Mandaat voor project
- Cruciale onderdelen:
  - kwaliteiten van scenario's
  - communicatievormen

Kwaliteiten van scenario's

- Consistentie
- Contrast
- Vergelijkbaarheid
- Uitwerking
- Werfkracht

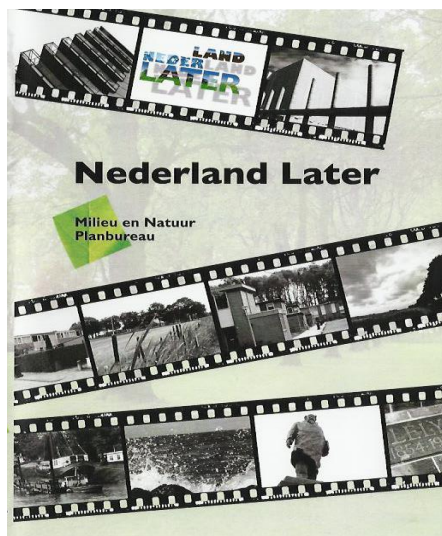

Communicatievormen

- Rapport
- Databestand
- Website
- Presentatie
- Conferentie
- Workshop
- Serious game
- Film

Communicatievormen

Vraag

Wat wordt de omvang
van het scenarioproject?

Vraag

Welke aspecten van de teamsamenstelling
vergen speciale aandacht?

Vraag

Hoe worden de scenario's
gecommuniceerd?

Vraag

Hoe wordt de kwaliteiten
gewaarborgd?

Vraag

Welke praktische afspraken moeten er worden gemaakt?

Tot slot

*'Een pad wordt gemaakt door het
te betreden ...'* (Tsjwang-Tse)